

Aydın Engin
BEN
FRANKFURT'TA
ŞOFÖRKEN

anılar

♥
CAN

İçteki çizimler: TAN ORAL

Aydın Engin
BEN FRANKFURT'TA
ŞOFÖRKEN
(Kendimle Röportajlar)

TÜRK YAZARLARI

Yayın Yönetmeni : İlknur Özdemir
Dizgi : Serap Kılıç
Düzeltili : Fulya Tükel
Montaj : Mine Sarıkaya
Kapak Düzeni : Semih Özcan

İç Baskı : Özal Basımevi
Kapak Baskı : Çetin Ofset
Cilt : Ze Ciltevi

1. basım : 2002

ISBN 975-07-0193-3
© Aydın Engin / Can Yayınları Ltd. Şti. (2002)

Aydın Engin
BEN FRANKFURT'TA
ŞOFÖRKEN
(Kendimle Röportajlar)

DENEME

CAN YAYINLARI LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No. 2, 80060 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 - 252 59 88 - 252 59 89 Fax: 252 72 33
web sayfamız: <http://www.canyayinlari.com>
e-posta: yayinevi@canyayinlari.com

AYDIN ENGİN'İN

CAN YAYINLARI'NDAKİ
KİTAPLARI

TANGO'DAN TALİBAN'A / *deneme*
TIRMIK'A TIRMIK / *deneme*
BEN FRANKFURT'TA ŞOFÖRKEN / *deneme*

Aydın Engin, 1941’de bir Ege kasabasında, Ödemiş’te doğdu, liseyi bitirinceye kadar da orada kaldı. Hukuk öğrenimi için İstanbul’a geldi. Ünlü yazar ve çevirmenlerin ürünlerini daktiloya çekerek yazıcılık mesleğine adım attı. O günden itibaren de yaşamını yazı yazarak kazandı. Tiyatro oyunu ve film senaryosu yazarlığından karamela ve çikletlerin içine maniler yazmaya kadar yazıcılık mesleğinin hemen her dalında çalıştı. 1969’da gazeteciliğe başladı. Bu meslekte de habercilikten köşe yazarlığına çapraz bulmacadan röportaja, köşe yazısından yıldız falına kadar hemen bütün dallarda çalıştı. Gazeteci olarak pek çok kez hapse girip çıktı. 1980-1992 arasında Federal Almanya’da siyasal göçmen olarak yaşadı. Orada çevirmenlik, fork litf sürücülüğü, hamburger işçiliği, taksi şoförlüğü gibi çok sayıda işte çalıştı. 1992’de Türkiye’ye döndü. Halen *Cumhuriyet* gazetesinde haberci ve yazar (Tırmık) olarak çalışıyor. Evli ve bir oğlu var.

İçindekiler

Kaçıncı olduğunu bilmediğim bir baskıya önsöz	9
Önsöz gibi	11
Berlin’de, ıslak bir sabah alacasında: 12 Eylül 1980	17
Bir meslek öğrenmek ya da pösteki saymak	21
Pezevenklik eğitimi	23
İlk müşterim; ilk soğuk duş....	26
Benim şoförlük duyulunca....	28
Frankfurt gecelerinde taksi şoförü olmak....	31
Where are the girls?	37
Frankfurt’un çöplüğünden gece müşterileri	44
Gece yarısı bir müşteri: Bir haneberduş.	47
Hane-i berduş mu, haneli berduş mu?	50
Ecevit’e 20 mark borcum var...	56
Şu benim hemşerilerim....	62
AIDS çıktı, tadı kaçtı	65
Bir insan ruhu ne kadar fesat olabilir?	71
Bunlar da bir tür hemşeri	77
Biz Türk şoförler	81
100 marktan ötesi Mannesheim’dır	83

Biz yabancı şoförler.	88
Biz taksi şoförleri.	90
Telsiz ile alışılmadık bir sohbet	94
“Önce ekmek, arkadan gelir ahlak!”	98
Seğirtip yolcunun valizini almak...	104
Nedir benim ödeyemeyeceğim faturanın tutarı?	113
Bir başka fatura ödeme yöntemi	124
Usulcacık... Bir çığlık gibi usulcacık...	127
Sanayileşmenin bedeli mi?	133
Cami kapısına bırakılmış bir bebek gibi...	137
Arap petrol prenslerine karşı uluslararası dayanışma ve direniş.	146
Bir başka beş adımlık yol, üstelik buzlu...	151
Bu anıları Hildegard’la bitirmeli...	158
Ben İstanbul’da şoförken...	168
...ve “taksi şoförü” işe gidiyor	171
Her yerde aynı düş...	179
Manukyan’ın kızı.	183
Gece vardiyasında.	186

Kaçıncı olduğunu bilmediğim bir baskıya önsöz

Kimi kitapları, özellikle Marksist edebiyatın klasiklerini oldum bittim kıskandım. İçeriklerini değil. O zaten benim ne harcım, ne haddim. Kıskandığım, sunumları.

Kapağı açarsınız. İç kapak. Onu da çevirirsiniz önsöz başlar. Ama öylesine bir önsöz değil. Tek bir önsöz hiç değil. Önsözler, önsözleri izler:

Birinci baskıya önsöz; ikinci baskıya önsöz; üçüncü baskıya önsöz... Ardından Fransızca birinci baskıya önsöz; Almanca dördüncü baskıya önsöz; İtalyanca ikinci baskıya önsöz...

Kimi kitapların ilk üçte biri önsözlerden oluşur. Ben de kıskanırım.

Kıskanır idim.

Nihayet bu kitapta beklediğim o gün geldi. Artık benim de “birden çok önsözlü” bir kitabım oluyor.

Ama “kaçıncı baskı” olduğuna karar veremedim. Elinizde tuttuğunuz kitap, ilkin *Cumhuriyet* gazetesinde bir dizi olarak yayınlandı. Buna birinci baskı denebilir mi? Sonra, 1991’de İletişim Yayınları’nda kitap olarak çıktı. Yani bence ikinci baskı. Kesin olarak bilmiyorum ama İletişim Yayınları bir

baskı daha yaptı galiba. Yaptıysa ona üçüncü baskı demek gerekecek. Bu hesapça kitabın Kaf Yayınevi'nce yapılan baskısına da dördüncü diyeceğiz. Ömrü kısa süren Kaf Yayınevi'nin bir baskı daha yapıp yapmadığını bilemiyorum. O yüzden “yayınevlere gezisi”nin son durağı olan Can Yayınevi'nde *Ben Frankfurt'ta Şoförken* kitabının okumakta olduğunuz önsözüne “Kaçınıcı Olduğunu Bilmediğim Bir Baskıya Önsöz” dendi.

Birinci, ikinci, beşinci, kaçınıcı derken cebir kitabını andıran tatsız tuzsuz bir önsöz oldu. Ama olsun, hiç olmazsa yazarın bir düşünüyü gerçekleştirme vesile oldu. Zaten salt o yüzden yazılıp buraya kondu.

Şimdi artık sayfayı çevirip “*Birinci Baskıya Önsöz*”e geçebilirsiniz.

Önsöz gibi...

Kitabın içinde 12 yıllık siyasal göçmenliğime ilişkin epey ipucu, epey ayrıntı var. Keza Almanya'da, Frankfurt gibi bir finans metropolünde taksi süren bir siyasi göçmenin “*ruh hali*” de kitabın çeşitli bölümlerinde yansıyor.

Yine de “*önsöz niyetine*” birkaç paragraf karalamak gerekiyor. Adını “*Ben Frankfurt'ta Şoförken*” koydum. Ama alt başlığı da var: *Kendimle Röportajlar!*

Aslında bunlar yorucu işgünlerinin ardından eş dostla paylaşılan günübirlik şoförlük anılarından ibaretti: “*Bugün n'oldu biliyor musun?..*”

Kimileri o yıllarda yolu sık sık Almanya'ya düşen, Almanya'ya düşünce bizim evde üslenen Mustafa Ekmekçi'yle de bölüşüldü. Gazeteci içgüdüleri ile daha bir-ikisini dinledikten sonra buyurdu: “*Yaz bunları. Cumhuriyet'te dizi yapalım...*”

Meslekteki eski arkadaşların “*yurtdışındaki kansızlardan biriyle*” telefonda bile görüşmeye çekindiği günlerde, *Cumhuriyet* bu bölük pörçük anıları yayınladı. İyi oldu. Ama benim için “*iyi oldu*”dan öte anlamı da var: *Mesleğe dönüş!*

Elinden yazı yazmaktan başka hiçbir iş gelmeyen, onu yapamayınca en düşük kalifikasyonla da

yapılabilen taksi şoförlüğü mesleğine soyunup geçimini sağlayan ve bunu altı uzun yıl boyunca kesintisiz yapan biri için mesleğe dönüş, bir sevincin ötesinde bir varoluş sorunudur.

Şu anda kitaplaşmış olarak elinizde tuttuğunuz taksi şoförlüğü anıları bir tür yumuşak geçiş sağladı. O kadar öyle ki, Türkiye'ye dönüp, “*acaba bu yaşta ve bu siyasal geçmişle bana iş verirler mi*” korkularını aşip *Cumhuriyet*'te işe başladığımda birkaç gün bilgisayarla karşılıklı ve umutsuzca bakıştık durduk. Mesleğe yeniden başlamak iyi güzel de, ne yazılacak? Sonunda Türkiye'de 12 yıllık bir aradan sonra ilk “iş” gene şoförlük oldu: Çağaloğlu Taksi'den bir araba ayarlayıp iki gün İstanbul'da direksiyon salladım. Sonra da İstanbul'daki şoförlük izlenimlerimi bir röportaja dönüştürüp mesleğe “*fiilen*” başladım. Bu röportaj da kitapta yer alıyor: *Ben İstanbul'da Şoförken...*

Altı yıl, hele kişinin yetişkinlik dönemine denk gelen altı yıl uzun, çok uzun bir süre. İz bırakmaması olanaksız. Örneğin yolum Frankfurt'a her düştüğünde, dev havalimanının arkasındaki taksi otoparkına uğramadan edemiyorum. Bu salt eski arkadaşlarımı görmek isteğinden ibaret değil. Oraya gömdüğüm altı uzun yılın belleğime kazıdığı irili ufaklı anılarla da bir kez daha buluşma isteği...

Aradan yıllar geçti. Hâlâ Frankfurt'un sokaklarını ezbere biliyorum. Hangi sokağın tek yönlü olduğunu, hangi sokakta numaraların nerede başladığını ve aşağı yukarı kaçta bittiğini biliyorum. Frankfurt Tartı ve Ayar Dairesi'ni ya da Mezbaha Müdürlüğü Yönetim binasını ya da yakın köy Dietzenbach'ın mezarlığının köyün neresinde olduğunu ya da Şili Başkonsolosluğu'nun bulunduğu sokağı ya da “Schwarzer Adler” (Kara Kartal) meyhanesinin

bir çıkmaz sokağın alt ucunda sağda olduğunu biliyorum.

Yaşamda bir daha hiç kullanmayacağım bir sürü “çöp” bilgi, belleğimde hâlâ canlı ve silinmiyor. Altı yıl benimle birlikte Hessen Eyaleti’nde dört dönen özel para çantam ve şoför gocuğum da evde duruyor. “*Frankfurt kentinde insan taşımaya yetkili sürücü belgesi*” de yazı masamın çekmecesinde. Bana, gerektiğinde “*namerde muhtaç olmadan*”, kimsenin önünde ezilip büzülmeden yaşayabilmenin güvencesi olarak göz kırıyor.

Sizin açınızdan elinizdeki kitap, kolay okunan, kimi kederli, çoğu eğlenceli anılardan ibaret. Yazar açısından ise çok zorlu, çok boğucu 12 yıllık siyasal göçmenlik yaşamımın yarısını kapsayan bir anılar demeti. Bir Avşar deyişi “*Göç geri dönmez*” der. Bu göçmen kuş geri döndü. Kolay değildi. Kurulmuş bir ev, düzene sokulmuş bir yaşam bir kez daha bozuluyor, denkler toplanıp pek de bilinmeyen bir geleceğe dönülüyordu.

Korkulduğu kadar olmadı. Ama 12 yıllık göçmenliğin izleri de bellekte çakılı kaldı. Hele taksi şoförlüğünde geçen yıllar. Dilerseniz kitabı okurken bir de bu gözle bakmayı deneyin...

*Frankfurt Havaalanı'nda
yazın sıcağında,
kışın ayazında,
bitmeyen bir umutla
hep bir "Mannesheim"
çıkmasını bekleyen
şoför arkadaşlarıma...*

Berlin’de, ıslak bir sabah alacasında:
12 Eylül 1980

12 Eylül beni yurtdışında yakaladı. Yani yakalayamadı. Berlin’de bir otel odasında sabahın köründe telefon çaldı; bir arkadaşım, “BBC’yi aç hemen,” dedi. Açtım. Haberin sonuna yetişmiştik: “...kritik noktaların zırlı birliklerce tutulduğu ve uzun süredir beklenmekte olan darbenin ilk saatlerinden itibaren ülkede durumun sakin olduğu bildiriliyor...”

Karımla bakıştık. Biraz şaşkın, epey kederli. Sonra art arda sıralanıveren çoğu –henüz– yanıtsız sorular: ülkede kalan on bir aylık oğlumuz; dilini bile bilmediğimiz şu koskoca ülkede sıkışık kalmışlığımız; süresi bitmek üzere olan pasaportlarımız, ürkütücü bir hızla tükenen, 300-400 marka inmiş servetçimiz ve sabah alacasında, göz alabildiğine uzanan çimlerin üstüne sessizce inen yağmur..

Ne kadar süreceğini bilemediğimiz –bu satırlar yazılırken yirmi birinci yıl bitti bile– siyasi göçmenliğimiz başlamıştı: 12 Eylül 1980...

İlk üç-dört yıl çabuk akıp geçti. Anne ya da babalarını yakalamak için küçük çocukların bile

rehin alındığı 1980 Türkiye'sinden yaşını yeni doldurmuş küçücük oğlumuzu çekip çıkartıp Almanya'ya getirmek, siyasi sığınma istemiyle Federal Almanya Hükümeti'ne başvurmak, Frankfurt'ta karar kılıp güçbela bir ev tutmak, derme çatma da olsa “ev düzmek” derken ilk yıl zaten bitivermişti. Parasını Alman İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun ödediği hızlandırılmış bir Almanca kursunun ardından kendimi, daha çok siyasi göçmenlere seslenen on beş günlük bir gazetede buldum. Bu yıpratıcı, keyifsiz, üstelik yararına hiç mi hiç inanmadığım uğraş iki yıl sürdü. Sonunda başından beri bana anlamlı gelmeyen bu işe noktayı, ardından da külahı önüme koyup “tarihi” soruyu sordum kendime: *Ne yapmalı?*

Gerçi yukarıda birkaç cümleyle özetleyiverdiğim “ilk yıllarda” bir sürü işe girip çıkmış, McDonald's taklidi bir hamburgercide (Wendy) sandviçlerin arasına soğan ve yeşil salata yerleştirmekten (Dakikada 47 sandviç doldurmak zorundasınız. Yoksa kapının önündesiniz, Enayilik edip 47'yi aşarsanız, bu kez de iş arkadaşlarınızdan yersiniz fırçayı.) bir matbaada dizgiciliğe, bir kâğıt deposunda fork-lift sürücülüğünden karakol polisleri ve hapishane gardiyanlarına Türkçe dersi vermeye kadar epey boyaya bulaşmıştım; ama bunların hepsi geçici –çalışma iznim henüz olmadığından–, kaçak işlerdi. Oysa şimdi siyasi göçmenliğin öyle birkaç ayda bitmeyeceği belli olmuş, biraz daha uzun erimli bir yaşam planı yapmak zorunluluk kazanmıştı. “Ne yapmalı?” sorusuna en basit yanıtı verdim: Mesleğim neyse onu!

Eh, yanıt bu kadar yalın olunca yapılması

gereken de öyle oluyor. Almanya'nın en ciddi, en etkili gazetelerinden *Frankfurter Rundschau*'ya başvurduğum. Durmadan saatine bakan, her gün benzeri başvurulardan gına gelmiş personel şefi beni yardımcısına havale etti. O da bir başkasına. Sonunda kaknem bir kadının karşısında buldum kendimi. Kim olduğum, Türkiye'de hangi gazetede, ne yaptığımı, Federal Almanya'ya ne zaman ve neden geldiğim gibisinden olağan soruların ardından kadın noktayı koydu: "Sizi anlıyorum," dedi, "mesleki birikiminiz çok iyi görünüyor. Ancak bizim meslekte, siz de bilirsiniz ya, bir dili bilmek yetmez, dile hükmedebilmek gerekir." Kadın haklı. Birazı hızlandırılmış dil kursunda, çoğu sokakta öğrenilmiş Almanca ile gazetecilik yapmak... I-ih, bu iş yatar. Kalktım. Tam teşekkür edip çıkacağım, kadın ekledi: "Size yardımcı olmayı gerçekten isterim. Bilemiyorum. Belki aşağıda, taşıma servisinde bir iş bulunabilir mi diyorum. Sürücü ehliyetiniz var değil mi?"

Bugün kadıncağıza haksızlık ettiğimin farkındayım, ama o günün sıkıntısı içinde dilimin frenleri tutmadı: "Sağ olun," dedim, "bir gazetede çalışacaksam gazetecilik yaparım. Yok araba sürücülüğü yapacaksam taksi şoförü olurum."

Frankfurter Rundschau'nun kentin göbeğindeki koca binasından çıktım. Bir sigara yaktım. Bir ayaküstü meyhanesine girdim. Tezgâha tündüm. Bir bira söyledim kendime.

Birayı yudumlayıp sigarayı tütürerek can sıkıntısını dağıttım. "Frankfurt gibi Federal Almanya'nın iki büyük basın merkezinden birinde (öteki: Hamburg) kapısı çalınacak tek gazete değil ya bu *Rundschau*," dedim kendi kendime,

“başka kapıları da bir tıklatalım bakalım...”

Görece yerel bir gazete olan *Neue Presse*'ye başvurduğum. Adamlar, dileğimi efendi efendi dinledikten sonra ilk altı ay ücretsiz çalışmamı, altı ayın sonunda beğenilirse işe alınabileceğimi söylediler. Eh, bu yaştan sonra altı ay bedava çalıştırma dümenini yutmayacak kadar deneyimim var. Teşekkür edip çıktım. Üçüncü gittiğim gazetede bana bölgedeki Türk işadamları ile röportajlar yapmamı ve böylece işadamlarının gazeteye ilan vermelerini sağlamamı önerdiler. Onlara da teşekkür edip çıktım. Dördüncü bir gazetenin kapısını çalmadım artık... Aynı gün öğleden sonra Frankfurt Taksi Derneği'nin veznesine 200 markı yatırıp haftada iki akşam olmak üzere dört ay süren “Taksi Şoförlüğü Kursu”na kaydoldum. Ertesi hafta çarşamba akşamı da 16 taksi şoförü adayı ile birlikte “eğitime” başladım.

Aydın Engin

BEN FRANKFURT'TA ŞOFÖRKEN

"Kitabın içinde, on iki yıllık siyasal göçmenliğime ilişkin epey ipucu, epey ayrıntı var. Keza Almanya'da Frankfurt gibi bir finans metropolünde taksi süren bir göçmenin 'ruh hali' de kitabın çeşitli bölümlerine yansıyor. Aradan yıllar geçti. Hâlâ Frankfurt'un sokaklarını ezbere biliyorum. Hangi sokağın tek yönlü olduğunu, hangi sokakta numaraların nerede başladığını ve aşağı yukarı kaçta bittiğini biliyorum. Yaşamda bir daha hiç kullanmayacağım bir sürü 'çöp' bilgi belleğimde hâlâ canlı ve silinmiyor. Sizin açınızdan elinizdeki kitap, kolay okunan, kimi kederli, çoğu eğlenceli anılardan ibaret. Yazar açısından ise çok zorlu, çok boğucu on iki yıllık siyasal göçmenlik yaşamının yarısını kapsayan bir anılar demeti."

12 Eylül darbesine Almanya'da, bir otel odasında yakalanan, tam on iki yıl boyunca Türkiye'ye dönemeyen ve siyasal sürgün olarak yaşadığı bu dönemin altı yılını, geçimini sağlayabilmek amacıyla, Frankfurt'ta taksi şoförlüğü yaparak geçiren gazeteci, tiyatrocu, oyun yazarı, radyocu **Aydın Engin**, sürgün döneminin bitiminde, Türkiye'ye dönüşte, unutulmaz günlerini acı-tatlı anılarıyla kitaplaştırmıştı. **Aydın Engin**'in yazgısını paylaşan başkaları da vardı mutlaka, belki onun yazdıkları pek çok siyasal sürgünün de yazgısıydı. Yeniden elden geçirdiği ve mizahının altında buruk bir keder de barındıran anılar, bulunduğu ortama uyum göstermeye çalışırken, dünyaya 'iyimser' gözlükle bakmayı unutmayan bir aydının yaşamından renkli bir kesit.

ISBN 975-07-0193-3

9 789750 701931

<http://www.canyayinlari.com>

KDV İÇİNDEDİR